

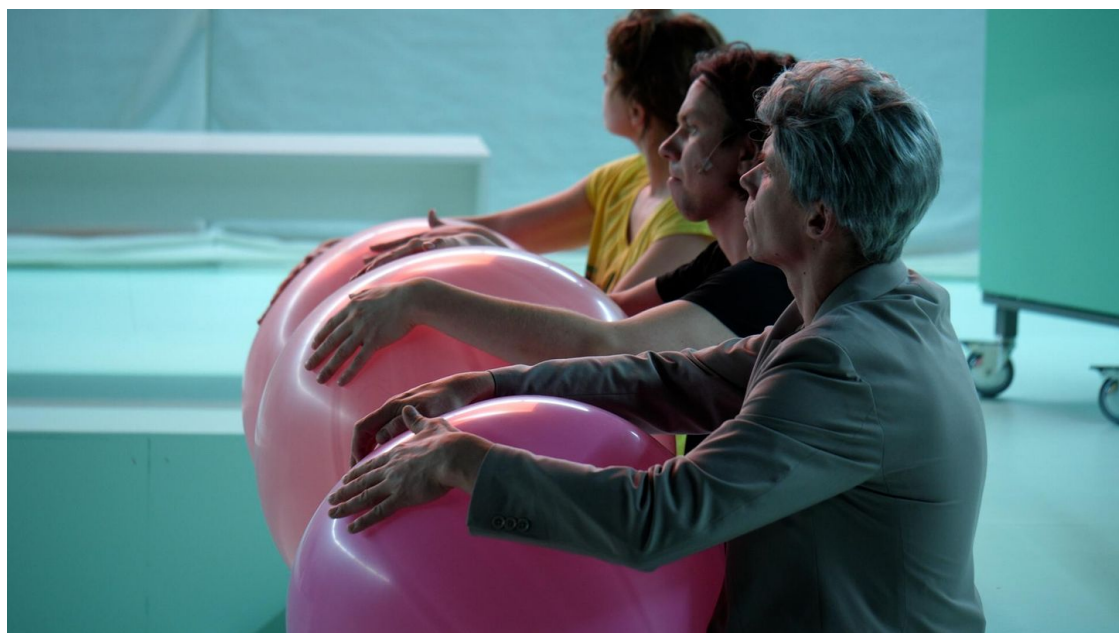

Kultuur > Teater

Tellijale

«Nüüd võib sellest rääkida»: Vonnegut, Semper ja hea elu küüsis ühiskond ⁽¹⁾

▶ Kuula 5:49

Andrei Liimets, Kriitik
15. detsember 2023, 13:05

Ene-Liis Semperi lavastusest «Nüüd võib sellest rääkida» mängitakse Sakala 3 teatrimajas. Fotol Rasmus Kaljuri, Rea Lest ja Jörgen Liik.
— Foto: Anita Kremm

Kurt Vonneguti kultuslik «Tšempionide eine», armutu pila toonase Ameerika ühiskonna aadressil, ilmus 1973. aastal. Võiks arvata, et pool sajandit hiljem on rohkete spetsiifiliste viidetega teos ajale jalgu jäänud, kuid omandab Ene-Liis Semperi usaldusväärsetes kätes hoopis kõhedalt päevakajalise mõõtme, näidates omaenda heaolust hullunud maailma.

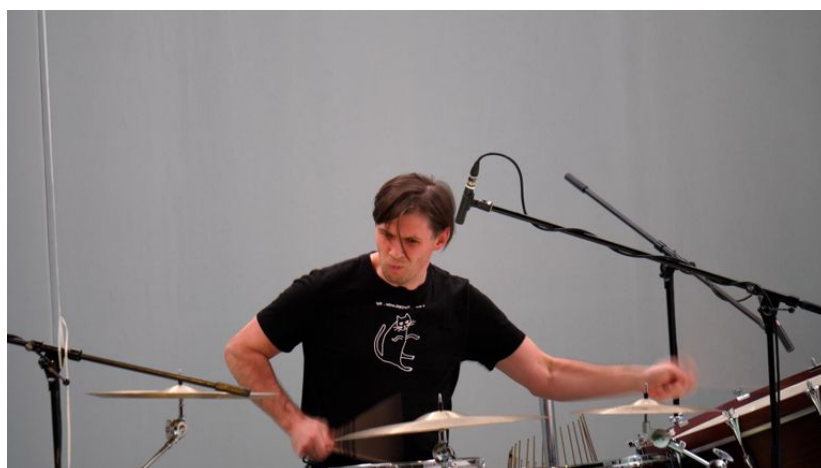
Lineaarset loojutustamist Semper muidugi ei armasta. Ehkki laval loetakse ette mitmeid katkendeid raamatust, on Vonneguti lihtsalt

lavale toomise asemel loodud tema maailma vundamendile hoopis uus eraldiseisev kunstiteos.

«Nüüd võib sellest rääkida»

- Kurt Vonneguti «Tšempionide eine» ainetel
- Lavastaja Ene-Liis Semper, esitajad Marika Vaarik, Rasmus Kaljujärv, Jörgen Liik, Rea Lest ja Vambola Krigul
- Esietendus 2. detsembril 2023 Sakala 3 teatrimaja suures saalis, kestus 1 tund ja 50 minutit

Esiialgu vaatab lavalt vastu küllus, erksus, rõõmsameelsus. Kujundus on helge ja hele nagu «Barbie» filmis – tooni annavad ennekõike roosa, lilla, heleroheline, kollane. Lavale astunud näitlejad Marika Vaarik, Rea Lest, Rasmus Kaljujärv ja Jörgen Liik asuvad kehastuma inimeskulptuurideks. Tegevust rütmistava metronoomi saatel painutatakse end ühte ülevoolavasse poosi teise järel, suunurgad kõrvast kõrvani venitatud. Nagu ütleb ameeriklaste mitteametlik lipu- ja pühakiri: keep smiling!

Ene-Liis Semperi lavastuses «Nüüd võib sellest rääkida» kõlab Vambola Kriguli löökpillimuusika. — Foto: Anita Kremm

Meeleolu on ülev, mängima hakkab Blondie hitt «Heart of Glass», püüdlikult venitatud ilmed toovad aga üha enam «Barbie» asemel meelde «Jokkeri». Rõhutatud rõõm muutub iseenda paroodiaks, võikaks groteskiks. Väljapoole surutud elevuse ja selle tagant piiluva võltskuse vahele tekib pinge, mis kujuneb tervet lavastust läbivaks niidiks.

Sama pinge saadab kaht «Tšempionide eine» peategelast, üliedukat automüüjat Dwayne Hooverit, kes vaikselt hullub, ning saatuse tahtel kohatud ulmekirjanikku Kilgore Trouti, kelle pööraste süžeedega lood on leidnud avaldamist peamiselt pornoajakirjade vahel.

Ene-Liis Semperi lavastus «Nüüd võib sellest rääkida» põhineb Kurt Vonneguti raamatul «Tšempionide eine», laval mõllavad Rasmus Kaljujärv, Rea Lest, Marika Vaarik, Jörgen Liik. — Foto: Anita Kremm

Semper on valinud raamatust rea episoode, mis ei keskendu üksnes kahele peategelasele, vaid ka mitmetele episoodilistele kõrvaltegelastele nagu Hooveri salajasest ristriietujast kolleeg Harry LeSabre ja geist poeg George. Trouti romaanist laenatud pealkiri «Nüüd võib sellest rääkida» omandab niimoodi Vonneguti raamatuga võrreldes hoopis kandvama kaalu – Semper näib küsima, millest ja kuidas me oleme valmis tänaseks päevaks rääkima, kui palju end avama, kui ausad iseenda suhtes olema.

Mitmed «Tšempionide eine» teemad kajavad täna valjemaltki vastu kui ilmumise aegu. Vaimse tervise alane teadlikkus on alles viimastel aastatel jõudsalt kerkima hakanud, depressioon ning muud vaimsed pained – «halvad kemikaalid», kui laenata Vonneguti sõnastust – sümboolset häbimärki minetama hakanud. Samal ajal on viimase kümnendi märksõnaks polariseerumine – ühiskondade kapseldumine, kus kõiksugu nutiplatvormide toel nähakse teineteist üha vähem päris inimestena ja rohkem üksikute märksõnade kaudu mugavatesse raamidesse mahtuvate avataridena.

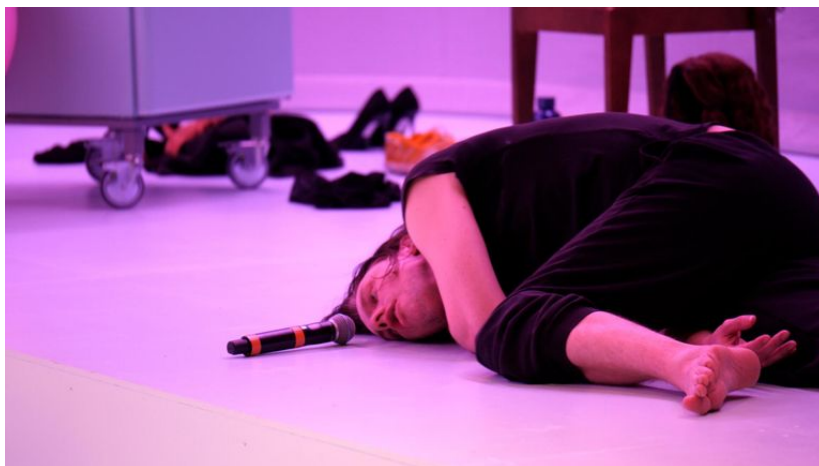
Vaimsed pained ja kaasinimeste dehumaniseerimine saavad loogiliselt areneda vaid ühte äärmusesse, kust vaatavad vastu kaos ja vägivald. Trouti raamatus kõnelev looja annab lugejale ainsa vaba tahtega olendi rolli kõiksuses. Võimaluse olla välja valitud Neo, kellele on usaldatud punane tablett, kuniks teised tehismatriksis õndsat und näevad. Nii jõuabki Hoover amokijooksu ja laastetööni riigis, kus relvakuriteod ja koolitulistamised on rahvussport.

Ehk on teistes inimlikkust seda raskem näha, mida kauem püsib vajadus näidata väljapoole rõõmsat, energilist, elust ja õnnest pakatavat silikoonmaski, selmet avada ja vaadata ise otsa päriselt siseilmas toimuvale. Sellela tiksus viitsütikuga pomm nii individuaalselt kui kollektiivselt ja tagab vaid selle, et plahvatus tulemata ei jää.

Kunstiliselt on «Nüüd võib sellest rääkida» silmapaistev. Vonneguti kirjeldatud pornokino tuuakse vaataja ette relvituks tegevalt ehedalt, ent vaatamata oma otsekoheusele mitte kuidagi räigelt, vaid seksi ja seksuaalsust normaliseerivalt, sellest mööda vaatamist mitte võimaldavalt. Suurepärasele näitlejate nelikule lisandub suurt osa sündmustikkust trummidel saatev Vambola Krigul, kelle muusikaline kujundus on laitmatu.

Lisaks hüpnootilistele trummidele kordub üha ja üha Lou Reedi «Satellite of Love». Püüeldud armastus vajab aga haavatavust, milleks raamatu ja lavastuse tegelased võimeliseks ei osutu. Sündmused tõmbab kokku hoopis Hasso Krulli sulest pärit antikapitalistlik monoloog FOMO-sõltuvusest ja YOLO-sõltuvusest, mis sedastab, et me pole kunagi nii hästi elanud kui praegu. Veel üks lavastuse tuumküsimusi on, mida see hea elu tegelikkuses tähendab.

Ene-Liis Semperi lavastus «Nüüd võib sellest rääkida» põhineb Kurt Vonneguti raamatul «Tšempionide eine» ja selles mängivad NO99st tuttavad Marika Vaarik, Rasmus Kaljujärv, Rea Lest (fotel), Jörgen Liik ning uue liikmena Vambola Krigul (löökpillidel). — Foto: Anita Kremm

NO-teatrit on taga nutetud selle ootamatust lõpust saati 2018. aastal. 2023 on osutunud NO käilakujude Ojasoo ja Semperi vahest säravaimaks NO-järgseks aastaks kodumaal. Aasta teatritippu on sisuliselt esietendustest peale loetud nii paari ühine «Macbeth» kui ka Ojasoo «Vend Antigone, ema Oidipus». Sinnasamma võib nüüd julgelt lisada ka Semperi «Nüüd võib sellest rääkida».

Pm Seotud lood

TEATER

Jaak Alliku analüüs: Tiit Ojasoo kui poliitilise teatri suurmeister